

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/125197,Stanislaw-Wisniewski-Kruk-Zachowac-daleko-idaca-ostroznosc.html>

Zdjęcie sygnalityczne Stanisława Wiśniewskiego ps. „Kruk”, wykonane w WUBP w Warszawie 14 IX 1951 r. (fot. z zasobu IPN)

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Stanisław Wiśniewski „Kruk”. Zachować daleko idącą ostrożność

OKRES HISTORYCZNY

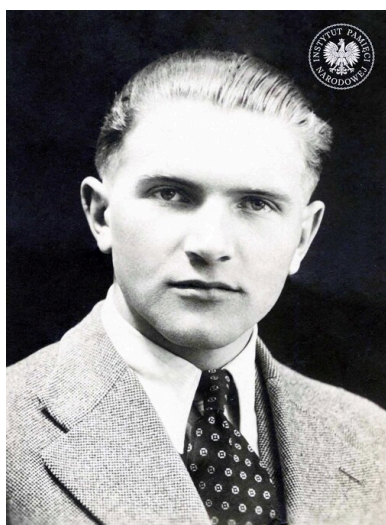
(1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: ELŻBIETA STRZESZEWSKA 26.05.2026

26 maja 1952 r. przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Warszawie stanął Stanisław Wiśniewski „Kruk”, członek Narodowych Sił Zbrojnych, były

komendant powiatu NSZ Ciechanów.

Stanisław Wiśniewski „Kruk” urodził się 18 listopada 1916 r. w Szczepkowie w pow. sierpeckim jako jedno z pięciorga dzieci Władysława i Emilii z d. Falkiewicz. Pochodził z rodziny rolniczej, rodzice posiadali 15 hektarów ziemi. W 1937 r. ukończył Gimnazjum Ogólnokształcące w Ciechanowie i otrzymał świadectwo dojrzałości. W tym samym czasie otrzymał powołanie do odbycia czynnej służby wojskowej. Początkowo przebywał w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu, potem został skierowany do 1. Pułku Artylerii Przeciwlotniczej w Warszawie.

**Stanisław Borodzicz ps. „Wara”,
„Zarzyca”, szef sztabu Okręgu II
Mazowsze-Północ NSZ, ok. 1947
r. (fot. z zasobu IPN)**

Zdjęcie sygnalityczne Stanisława

Wiśniewskiego ps. „Kruk”,
wykonane w WUBP w Warszawie
14 IX 1951 r. (fot. z zasobu IPN)

Działalność konspiracyjna

W trakcie kampanii wrześniowej 1939 r. brał udział w obronie Warszawy. Wzięty do niewoli, zbiegł z transportu do Niemiec. Podczas okupacji przebywał początkowo na terenie pow. mławskiego, gdzie mieszkało jego rodzeństwo. Zaangażował się wówczas w działalność konspiracyjną w strukturach Polskiej Organizacji Narodowo Syndykalistycznej (PONS). Początkowo zajmował się przede wszystkim kolportażem prasy podziemnej.

Po zakończeniu okupacji niemieckiej
Narodowej Siły Zbrojne pozostały w
konspiracji.

W 1942 r., już jako członek Narodowych Sił Zbrojnych, został mianowany komendantem powiatu ciechanowskiego w Okręgu II NSZ Mazowsze-Północ. Pełniąc tę funkcję w latach 1942-1944 ściśle współpracował w komendantem okręgu Józefem Żbikowskim „Grzymałą”, szefem sztabu Stanisławem Borodziecem „Wara” oraz szefem wywiadu Kazimierzem Steckiewiczem „Murzynem”.

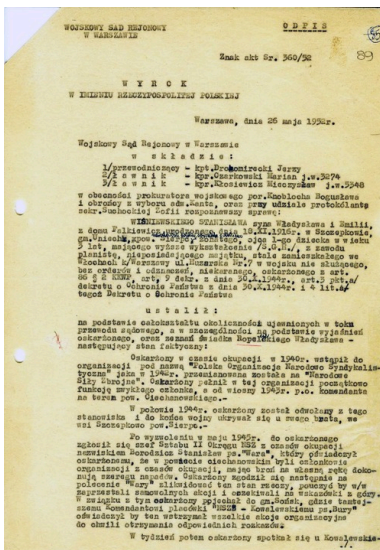
Odpowiadał głównie za działalność organizacyjną i kolportaż prasy podziemnej. Ponadto z polecenia komendy okręgu zorganizował kurs dla podchorążych. Zajęcia odbywały się w szkole założonej przez Edmunda Kowalewskiego „Burzę” (po wyzwoleniu zastępca komendanta i szef Pogotowia Akcji Specjalnej) w Ciemnowie oraz w we wsi Grabowo u gospodarza Zygmunta Grabowskiego. Na kursach tych „Kruk” uczył „obchodzenia się z bronią i granatami”. Wykłady prowadzili tam również m.in. „Wara” i Zygmunt Górecki „Szary”.

Po zakończeniu okupacji niemieckiej Narodowej Siły Zbrojne pozostały w konspiracji. Rozpoczęto tworzenie struktur Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Wszystkie oddziały zbrojne w Okręgu II NSZ podlegały „Warze” oraz jego zastępcy, dowódcy Pogotowia Akcji Specjalnej ppor. Romanowi Dziemieszkiewiczowi ps. „Adam”, „Pogoda”. Stanisław Wiśniewski ponownie objął stanowisko komendanta powiatu Ciechanów. Pełnił je przez kilka miesięcy (zastąpił go Albin Szymczak „Gryf”).

Miał wykonać wyrok na Władysławie Ropelewskim, rzekomo członku PPR i konfidentie UB, który „wydawał do władz członków nielegalnej organizacji NSZ”, jednak ostatecznie jedynie postrzelił go w rękę.

Według akt prowadzonego przeciwko niemu śledztwa miał wówczas wziąć udział w akcji ekspropriacyjnej w Państwowym Majątku Rolnym we Wróblewie (zarekwirowano trzy konie wraz z uprzężą i wozem) i wymierzyć karę chłosty nieznanemu z nazwiska gospodarzowi za donos „do władz o ukrywaniu przez innego gospodarza świń”. Ponadto na rozkaz „Wary” miał wykonać wyrok na Władysławie Ropelewskim, rzekomo członku PPR i konfidentie UB, który „wydawał do władz członków nielegalnej organizacji NSZ”, jednak ostatecznie jedynie postrzelił go w rękę.

Koniec działań przyszedł we wrześniu 1945 r., gdy otrzymał awans na stopień podporucznika i jednocześnie rozkaz zaprzestania działalności konspiracyjnej i wyjścia z podziemia.

Odpis wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie,

**Odpis wyroku Wojskowego Sądu
Rejonowego w Warszawie,
wydanego w sprawie Stanisława
Wiśniewskiego 26 V 1952 r. (z
zasobu IPN)**

Poza podziemiem

Jak zeznał w śledztwie, powrócił wówczas na teren powiatu mławskiego, gdzie został powołany do ludowego Wojska Polskiego. Po odbyciu pięciomiesięcznej służby w RKU w Mławie zamieszkał u swej siostry we Włochach (ob. dzielnica Warszawy) i rozpoczął studia w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

Podjął jednocześnie pracę w oddziale Warszawskiej Centrali Rybnej, następnie w firmie „Beton-Stal”, a później w Centrali Zarządu Budownictwa Przemysłowego. W 1948 r. poślubił Irenę Zbyszyńską, pochodzącą z jego rodzinnej miejscowości.

Oficjalnie zakończył działalność konspiracyjną jesienią 1945 r., ale nigdy nie ujawnił się w ramach amnestii. Podejrzewano, że nadal prowadził

„działalność nielegalną, utrzymując kontakty z terenem jeszcze w 1946 r. – mianując swych poszczególnych podwładnych na kwaterach, którzy zorganizowani byli w bandach, działających na terenie powiatu ciechanowskiego i makowskiego. (...) Z działalności powyższej nie ujawnił się”.

Miał utrzymywać również kontakty ze st. sierż. Mieczysławem Dziemieszkiewiczem „Rojem”, dowódcą oddziału NZW, operującego m.in. na terenie powiatu ciechanowskiego.

„Kruk” był inwigilowany w ramach sprawy rozpracowania agenturalnego, prowadzonej przez funkcjonariuszy Wydziału III WUBP w Warszawie, we współpracy z PUBP w Ciechanowie i Mławie. Poddano go stałej obserwacji, chcąc poznać jego kontakty w miejscu zamieszkania i pracy, a także dokładne dane personalne rodziny, u której mieszkał oraz „ich sylwetkę moralną i polityczną”. Informacje na jego temat dostarczali również otaczający go konfidenci.

Przestrzegano przy tym wywiadowców:

„zachować daleko idącą ostrożność, ponieważ jest to osoba sprytna i przebiegła”!

Aresztowanie i proces

Stanisław Wiśniewski został aresztowany we Włochach 11 września 1951 r. i przekazany Wydziałowi Śledczemu WUBP w Warszawie. Podczas brutalnego śledztwa pytano nie tylko o samą działalność „Kruka”, nie dowierzając wersji o niewielkiej roli odgrywanej przez niego w organizacji. Szczególny nacisk kładziono na pozyskanie wiedzy o miejscu przechowywania archiwum organizacyjnego NSZ.

26 maja 1952 r. Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie uznał Stanisława Wiśniewskiego winnym „zaboru celem przywłaszczenia z Państwowego Majątku Rolnego [we Wróblewie] trzech koni z uprzężą i wozem”, działania „z zamiarem dokonania gwałtownego zamachu na członka PPR i współpracownika Władz Bezpieczeństwa” (i zranienia go w rękę) oraz przechowywania bez „prawnego zezwolenia władz” broni palnej, i skazał na karę łączną 4 lat więzienia, z utratą praw publicznych i obywatelskich praw honorowych. Szybko złożona przez adwokata skarga rewizyjna została pozostawiona przez Najwyższy Sąd Wojskowy w Warszawie bez uwzględnienia, a wyrok WSR z 26 maja 1952 r. utrzymany w mocy.

Zasądzoną karę odbywał w więzieniu karno-śledczym Warszawa III (tzw. Toledo) oraz w więzieniach karnych w Sztumie i Sosnowcu, a następnie w Ośrodku Pracy Więźniów Brzeszcze, dostarczającym więźniów do pracy w kopalni węgla kamiennego Jawiszowice (dawny podobóz KL Auschwitz-Birkenau-Jawischowitz). Na wolność wyszedł 15 września 1955 r. po odbyciu pełnej kary.

* * *

28 sierpnia 2001 r. Sąd Okręgowy w Warszawie stwierdził nieważność wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 26 maja 1952 r., podkreślając, że „czyn przypisany Stanisławowi Wiśniewskiemu związany był z walką o niepodległy byt Państwa Polskiego”.

W zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej znajdują się materiały archiwalne dotyczące działalności niepodległościowej „Kruka” – komendanta powiatu NSZ Ciechanów. Są to przede wszystkim materiały operacyjne, wytworzone przez bezpiekę w ramach inwigilacji, a także akta śledcze i sądowe. Warto przy tym zwrócić szczególną uwagę na zdjęcie sygnalityczne Stanisława Wiśniewskiego wykonane w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie 14 września 1951 r., pochodzące z przechowywanej w zasobie Archiwum IPN kartoteki zdjęć sygnalitycznych.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ